

Моніторинг ендогенних дисбалансів ринку праці та сфери зайнятості Карпатського регіону України¹

Бараняк Ігор Євгенович², Махонюк Олександр Володимирович³

Опубліковано	Секція	УДК
12.05.2025	Економіка	331.5(477.87)
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15395255		

Анотація. У статті детерміновано основні просторово-структурні тенденції та ендогенні дисбаланси ринку праці Карпатського регіону України в умовах соціально-економічної нестабільності, спричиненої повномасштабним вторгненням РФ. Акцентовано увагу на специфіці зайнятості в регіоні, яка зумовлена обмеженою диверсифікацією економіки, сезонністю робіт, тінізацією трудових відносин, демографічними викликами та низьким рівнем відповідності між системою професійної освіти і реальними потребами ринку праці. Проведений аналіз статистичних даних засвідчує наявність суттєвих структурних диспропорцій у співвідношенні попиту і пропозиції робочої сили за професійними групами та регіонами. Встановлено, що найбільш критичним є дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів, водночас спостерігається перенасичення ринку працівниками сфери послуг, управління та технічного обслуговування. Зроблено висновок про необхідність розробки адаптивної регіональної політики зайнятості, вдосконалення системи професійної підготовки кадрів та забезпечення ефективного використання трудового потенціалу в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення.

Ключові слова: ринок праці, Карпатський регіон, зайнятість, трудовий потенціал, дисбаланси, професійна структура, регіональна політика, соціально-економічна нестабільність.

Monitoring of Endogenous Imbalances in the Labor Market and Employment Sector of the Carpathian Region of Ukraine

Annotation. The article identifies the main spatial-structural trends and endogenous imbalances in the labor market of the Carpathian region of Ukraine under the conditions of socio-economic instability caused by the full-scale invasion of the Russian Federation. The specific characteristics of the regional employment structure are outlined, shaped by a range of negative factors, including limited economic diversification, a high level of seasonal

¹ Стаття підготовлена у межах виконання НДР «Трансформація ринку праці Карпатського регіону України у перспективі повоєнного відновлення» (номер державної реєстрації 0124U000984).

² Бараняк Ігор Євгенович, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1467-0262>

³ Махонюк Олександр Володимирович, кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України», ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9513-4527>

employment, informal labor relations, demographic aging, migration processes, and a mismatch between labor market demands and the supply provided by the vocational education system. Attention is drawn to the uneven development of the labor market across different administrative-territorial units of the region. An analysis of statistical indicators of employment, unemployment, vacancy dynamics, and the educational and qualification composition of the labor force has been conducted. The results of the study confirm the existence of significant structural disproportions between labor supply and demand across occupational groups. It has been established that the most critical issue is the shortage of skilled workers in the fields of manufacturing, construction, and transport, while there is an oversaturation of workers in the service, administration, trade, and technical maintenance sectors. It has been determined that the most critical situation is in the Zakarpattia and Chernivtsi regions, where the unemployment-to-vacancy ratio significantly exceeds the regional average. The article outlines the threats to the socio-economic development of the region in the event that current imbalances persist. It concludes that there is a need to implement an adaptive regional employment policy that includes the modernization of the vocational education system, the stimulation of new job creation, support for local entrepreneurship, and the effective utilization of labor potential under wartime challenges and post-war recovery.

Keywords: labor market, Carpathian region, employment, labor potential, imbalances, occupational structure, regional policy, socio-economic instability.

Вступ

Карпатський регіон характеризується специфічними ознаками зайнятості населення, що визначаються, як його геополітичним розташуванням, так і результатом системної взаємодії взаємопов'язаних соціально-економічних процесів. З одного боку, обмежена диверсифікація економіки Карпатського регіону, спричинена домінуванням сільського та лісового господарства, туризму, а також сезонних форм зайнятості на тлі відносно слабкого розвитку промисловості та інноваційних секторів, стримувала інвестиційний розвиток гірських областей. Водночас, з іншого боку, незадовільний стан інвестиційної привабливості був обумовлений як складною гірською місцевістю, так і недостатньо розвиненою транспортною, соціальною та промисловою інфраструктурою, що, у підсумку, значно обмежувало можливості створення нових робочих місць та інгібувало процеси соціально-економічного зростання областей Карпатського регіону.

Разом з тим, до системних проблем розвитку ринку праці Карпатського регіону варто віднести високий рівень тінізації економічних відносин, в тому числі у сфері зайнятості, де значна частина населення працює в неформальному чи незареєстрованому секторі. Крім того, області Карпатського регіону, в довоєнному періоді все більше стикалися з демографічними проблемами відтворення людського потенціалу (зменшення чисельності населення, в тому числі у економічно активному віці, старіння трудових ресурсів, відтік працездатного населення через зовнішню трудову міграцію), які ще більше загострилися в умовах погіршення безпекової ситуації через повномасштабне вторгнення рф.

Зрештою, ще однією суттєвою проблемою, яка сприяла нарощенню внутрішніх дисбалансів на ринках праці Карпатського регіону України була невідповідність між фаховою підготовкою випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти та реальними потребами місцевого ринку праці, що ускладнювало процес працевлаштування молоді, а також призводило до нераціонального використання наявного людського капіталу в регіонах. Ситуацію поглиблював недостатній рівень співпраці й комунікації між роботодавцями та освітніми установами. Відсутність сталого діалогу сприяла збереженню розриву між освітніми програмами та практичними

вимогами сучасного виробництва і сфери послуг. Як наслідок, більшість навчальних планів залишалися застарілими: вони не враховували ані впровадження новітніх технологій, ані трансформацій в економічній структурі, ані потреб конкретних громад. У результаті формувався парадокс, коли, з одного боку, рівень безробіття серед молоді залишався високим, а з іншого – в окремих галузях економіки гостро відчувався дефіцит кваліфікованих кадрів.

Оскільки виявлення та систематичний моніторинг ендегенних дисбалансів ринку праці є ключовим інструментом для адекватного реагування на виклики часу, забезпечення стійкого розвитку регіону та формування ефективної політики зайнятості, у процесі дослідження було здійснено спробу детермінувати ключові просторово-структурні тенденції та особливості розвитку ринку праці Карпатського регіону у період повномасштабного вторгнення рф. Адже через війну та посилення міграційних процесів (виїзду місцевого населення закордон та приїзду переселенців з інших областей України) Карпатський регіон зазнав суттєвих змін у сфері зайнятості.

Проблематика ендегенних дисбалансів на ринку праці розглядається у багатьох дослідженнях, присвячених трансформаційним процесам у сфері зайнятості, структурним змінам в економіці та адаптації регіональних ринків праці до зовнішніх і внутрішніх викликів. У працях таких вчених, як Г. Михайляк [1], Пак Н. та Фолюш М. [2]

акцентується увага на макроекономічних аспектах функціонування ринку праці, впливі структурних реформ і регіональних диспропорцій на рівень зайнятості та ефективність використання трудового потенціалу. Окрему нішу займають дослідження, присвячені регіональним особливостям ринку праці, які представлені у працях львівської школи регіоналістики [3, 4, 5, 6, 7], у яких науковці підкреслюють важливість врахування соціально-економічної специфіки регіонів при розробленні політики зайнятості. На думку О. Мульської [8], особливу роль у формуванні дисбалансів відіграє структура професійно-кваліфікаційного попиту, який не завжди узгоджується з пропозицією, що формується системою освіти.

Варто зазначити, що питання адаптивності ринку праці в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності набуло особливої актуальності у роботах останніх років. Це актуалізує необхідність постійного моніторингу та розробки адаптивної політики зайнятості, особливо в умовах повномасштабної війни.

Загалом, аналіз наявного наукового доробку засвідчує, що дослідження регіональних особливостей ендегенних дисбалансів ринку праці вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує методи економічного аналізу, соціології праці, геоекономіки та державного управління. Однак, дослідження, присвячені саме Карпатському регіону України, залишаються недостатньо представленими у сучасній науковій літературі, що підкреслює актуальність подальшого вивчення цієї тематики.

Метою статті є здійснення комплексного моніторингу ендегенних дисбалансів ринку праці та сфери зайнятості Карпатського регіону України в умовах соціально-економічної нестабільності, спричиненої воєнними подіями, з акцентом на виявлення регіональних відмінностей у співвідношенні попиту і пропозиції робочої сили, визначення основних структурних диспропорцій та формування аналітичних засад для удосконалення регіональної політики зайнятості й системи професійної освіти.

Результати

Аналіз статистичних даних регіональних підрозділів Державної служби зайнятості України засвідчують багатогранність структури попиту на робочу силу в Карпатському регіоні, з домінуванням робітничих, технічних та сервісних професій (рис. 1), що відповідно має враховуватися при формуванні регіональної політики у сфері професійної освіти та працевлаштування.

Зокрема, у 2024 році в Карпатському регіоні найвищий рівень навантаження безробітними на 100 вакантних посад було зафіксовано серед представників професійної групи «законодавці, вищі державні службовці, керівники та топ-менеджери» – 129 безробітних на 100 вакансій. Подібна ситуація спостерігалася також у сфері сільського та лісового господарств, де цей показник становив 128 осіб на 100 вільних робочих місць. До праценадлишкових професій варто також віднести кваліфікованих робітників та представників торгівлі та сфери послуг, де пропозиція робочої сили незначно перевищувала попит з боку роботодавців.

Водночас суттєвий дефіцит кадрів у Карпатському регіоні в 2024 році спостерігався у низці технічно-сервісних професій. Для прикладу, у професійних групах «робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин» та «кваліфіковані робітники з інструментом», у яких на 100 вакансій припадало лише 45 та 39 зареєстрованих безробітних.

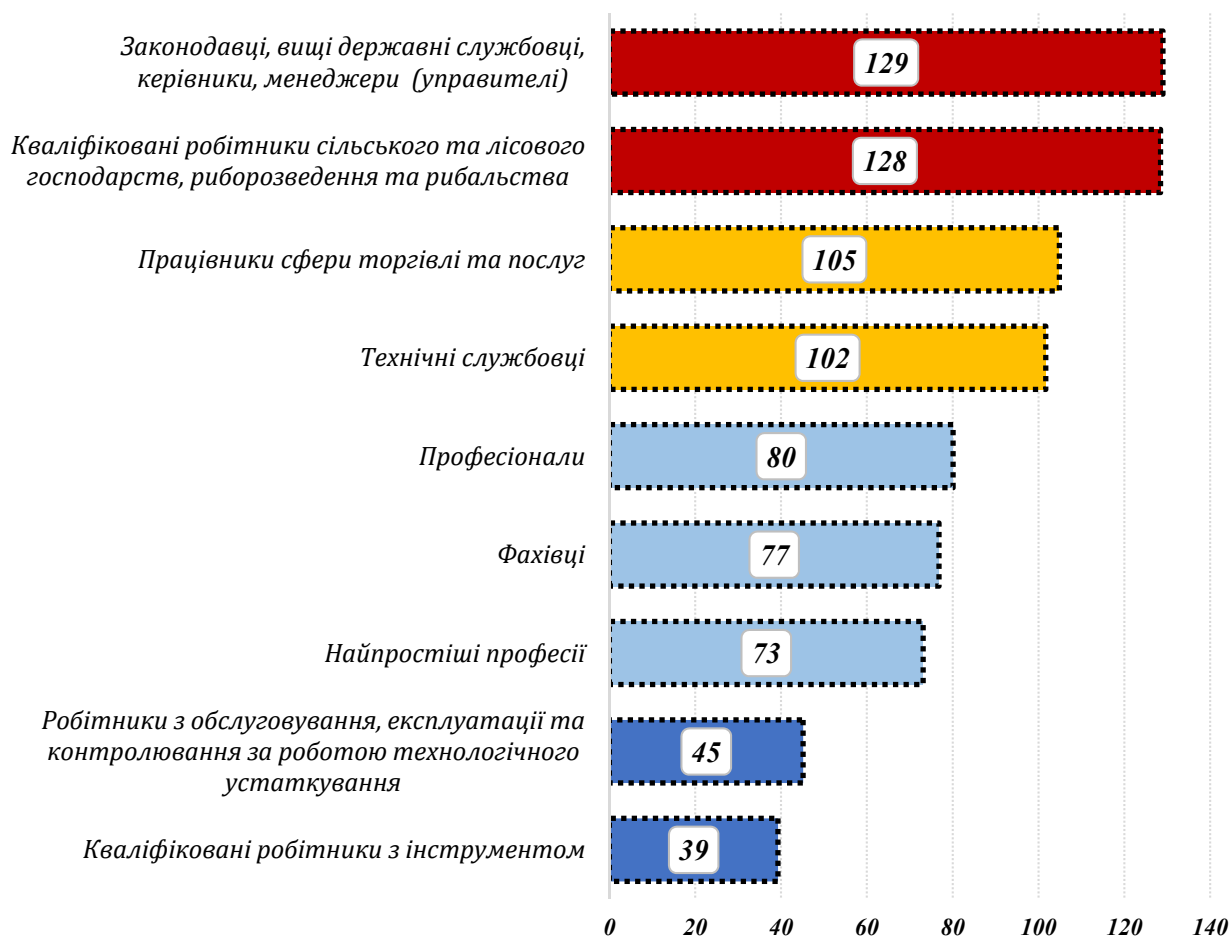

Рис. 1. Рівень навантаження ринку праці Карпатського регіону у розрізі професійних груп, 2024 рік

Джерело: побудовано автором на основі даних [9]

Порівняльний аналіз даних за 2020-2024 рр. показав, що у 2024 році проти 2020 року рівень навантаження безробітними у Карпатському регіоні зменшився практично на дві третини (з 145 до 52 безробітних на 100 вакансій). При цьому скорочення навантаження на вільні вакансії спостерігалось в усіх без винятку професійних групах (рис. 1.2). Проте найвищими темпами у сфері державної служби на понад 70 % (з 361 до 129 безробітних на 100 вільних робочих місць за період 2020-2024 рр.), що великою мірою, на наш погляд, пов'язано із реалізацією адміністративно-територіальної реформи у 2015-2020 рр., яка передбачала укрупнення адміністративних одиниць

Карпатського регіону та скорочення штату працівників відповідальних за реалізацію функцій державного управління на місцевому рівні.

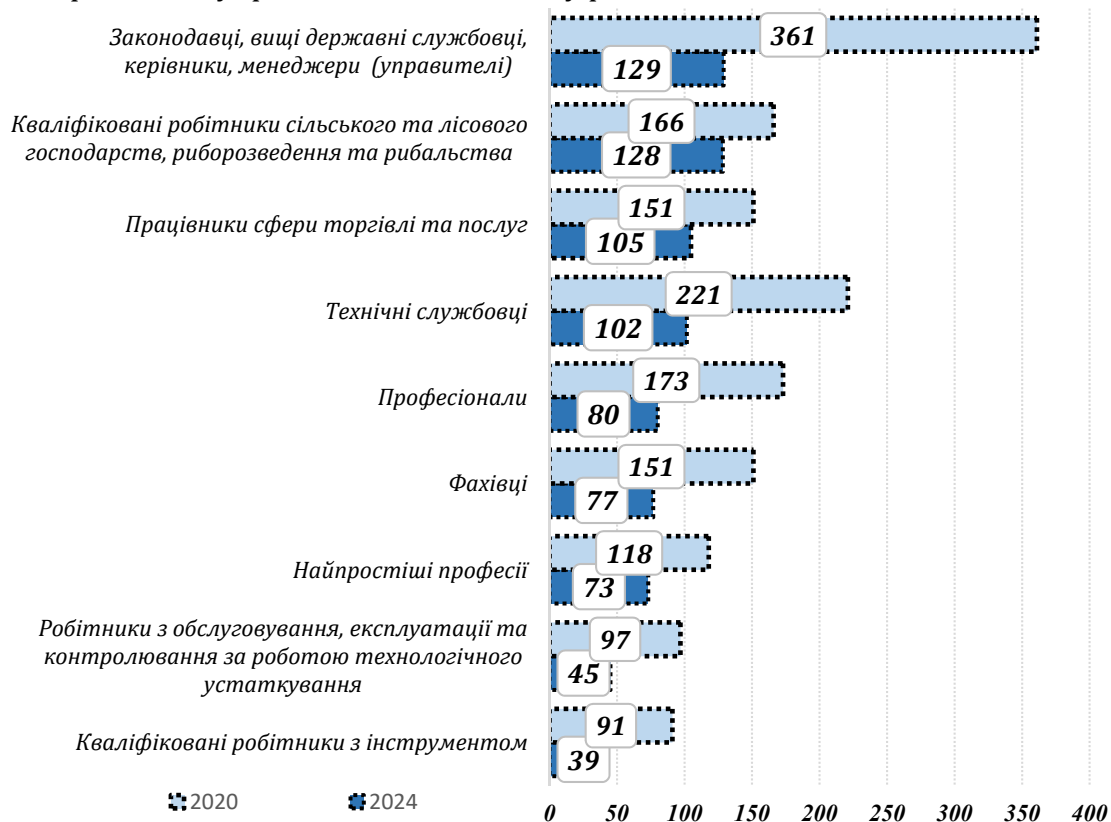

Рис. 2. Рівень навантаження ринку праці Карпатського регіону у розрізі професійних груп: 2020 р., 2024 р.

Джерело: побудовано автором

Станом на 2024 рік у регіональному розрізі найбільш напружена ситуація щодо рівня навантаження безробітними на 100 актуальних вакансій спостерігається в Закарпатській та Чернівецькій областях. Зокрема, у професійній групі кваліфікованих робітників сільського та лісового господарства цей показник становить 472 особи в Закарпатській області та 211 осіб у Чернівецькій, що свідчить про суттєвий дисбаланс між пропозицією та попитом на робочу силу в зазначеному секторі. Натомість у Львівській області спостерігається перевищення кількості актуальних вакансій над чисельністю зареєстрованих безробітних практично у всіх професійних групах, що вказує на виражений дефіцит кадрів і формування сталого кадрового вакууму. Така ситуація створює ризики для своєчасного забезпечення роботодавців кваліфікованими працівниками та потребує оперативного втручання в межах регіональної політики зайнятості.

Зрештою варто наголосити, що суттєве зниження рівня навантаження ринку праці Карпатського регіону не є прямим результатом стабільного економічного зростання чи активного створення нових робочих місць. Насамперед, воно обумовлено глибокими соціально-економічними потрясіннями, спричиненими повномасштабною війною, яка розпочалась у 2022 році.

Війна призвела до значного скорочення кількості працездатного населення України, в тому числі у областях Карпатського регіону, як через виїзд закордон у пошуках безпеки чи більш стабільних умов праці, так і через мобілізацію до лав Збройних Сил України, що негативно вплинуло на загальний рівень економічної активності населення. Як наслідок, кількість безробітних за період 2020-2024 рр. знизилась у відносному вимірі на 65,8 %, в той час як попит на робочу у силу у результаті рецесії бізнес-процесів скоротився на третину.

Станом на 2024 рік 21,2 % вакансій у областях Карпатського регіону припадає на робітничі професії, ще 18,9 % та 14,2 % – на працівників у сфері торгівлі та послуг та робітників з обслуговування технологічного обладнання. Разом з тим, доволі високий попит з боку роботодавців зафіксовано також у найпростіших професіях (близько 10 %), що засвідчує наявність значного сегменту ринку праці, орієнтованого на виконання некваліфікованих або низькокваліфікованих трудових функцій, а також загострення проблеми дефіциту кадрів в цілому (рис. 3).

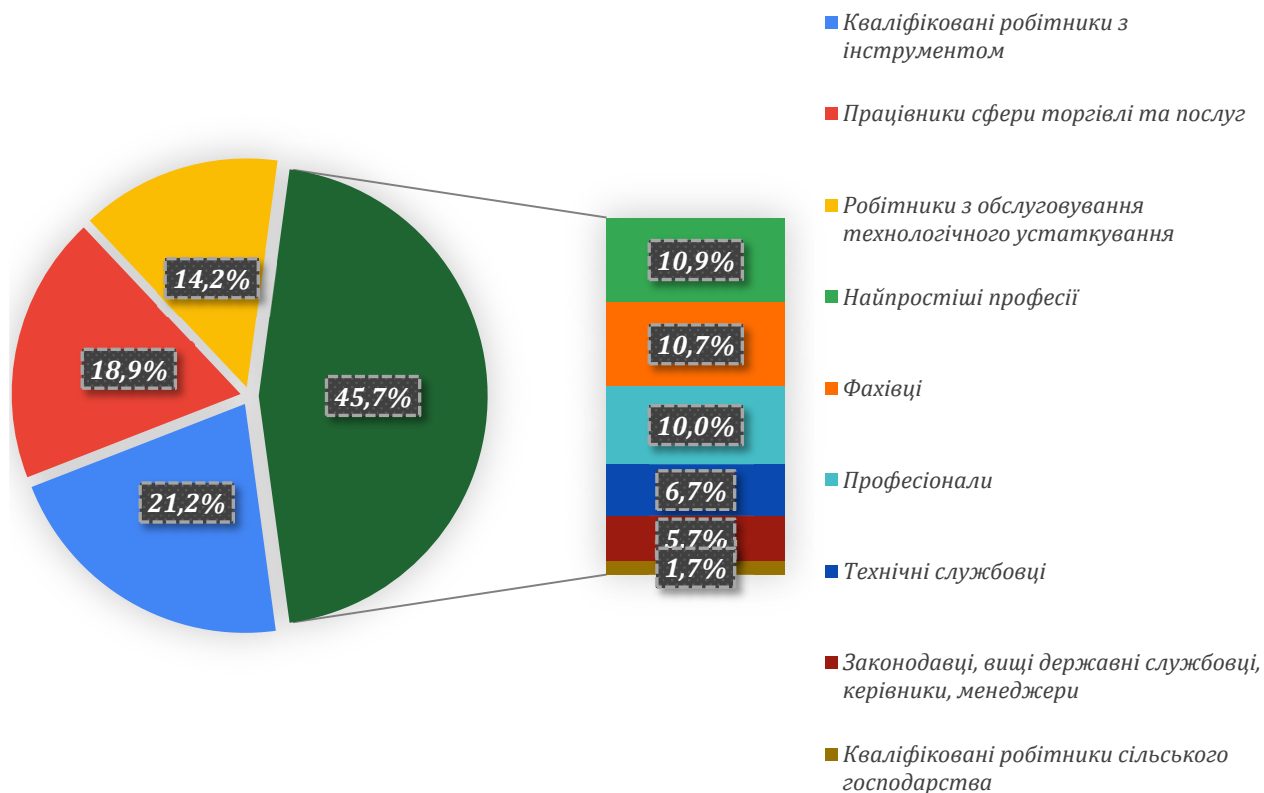

Рис. 3. Структурний розподіл вакансій за групами професій у Карпатському регіоні України станом на 2024 рік, %

Джерело: побудовано автором

При цьому найбільш виражений дефіцит кадрів спостерігається у сфері кваліфікованої робітничої праці з використанням інструментів, де частка вакансій (21,2 %) суттєво перевищує частку безробітних (11,1 %). Аналогічна тенденція спостерігається серед робітників з обслуговування та експлуатації технологічного устаткування, де різниця між попитом і пропозицією становить +5,7 %. Водночас найбільш збалансованою за співвідношенням попиту та пропозиції на ринку праці є професійна група найпростіших професій. Це свідчить про відносну стабільність у сегменті низькокваліфікованої зайнятості, де рівень потреби роботодавців майже відповідає кількості осіб, які претендують на такі робочі місця (рис. 1.4).

Разом з тим, у ряді професійних груп спостерігається надлишок робочої сили. Зокрема, найбільш виражене негативне сальдо зафіксовано серед працівників сфери торгівлі та послуг, де рівень пропозиції перевищує попит на 7,5 %, а також у групах законодавців, керівників, менеджерів (-4,1 %) та технічних службовців (-2,4 %), що вказує на перенасичення ринку праці кадрами в галузях адміністративного управління та обслуговування.

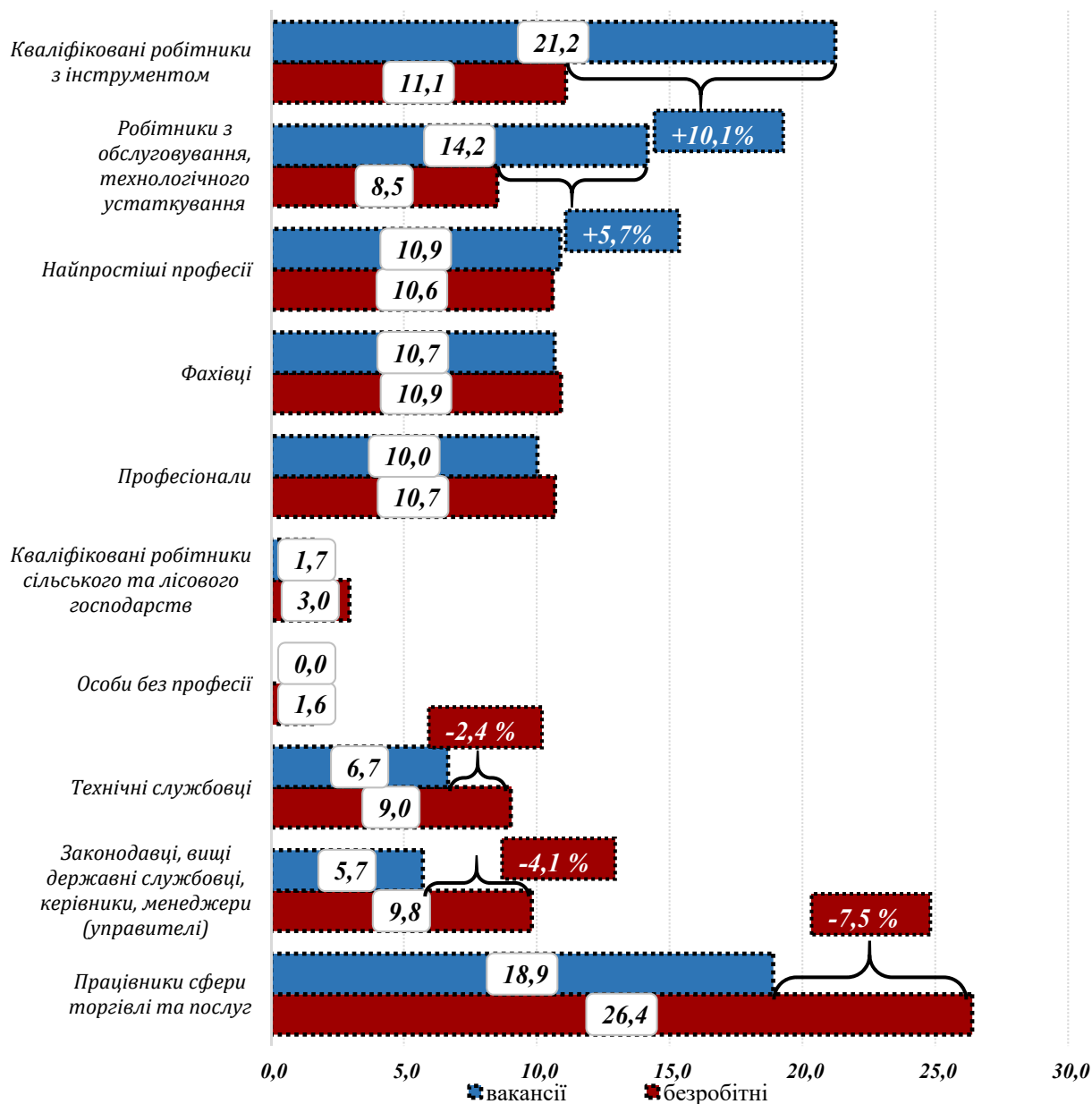

Рис. 4. Дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці Карпатського регіону у розрізі професійних груп станом на 2024 рік, %

Джерело: побудовано автором

Таким чином, результати моніторингу попиту і пропозиції на ринку праці Карпатського регіону засвідчують загострення проблеми структурного дисбалансу між наявною пропозицією робочої сили та реальними потребами роботодавців в умовах соціально-економічної нестабільності, спричиненої війсьними подіями. Найбільш критичним є дефіцит представників робітничих професій, які залишаються найбільш затребуваним, але водночас найменш укомплектованим сегментом ринку праці. Ця ситуація потребує оперативного й комплексного реагування з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, в тому числі впровадження заходів, які б сприяли зменшенню дисбалансу, підвищенню ефективності використання трудового потенціалу Карпатського регіону та посиленню стійкості ринку праці до зовнішніх викликів.

Висновки

Результати дослідження засвідчили наявність глибоких ендегенних дисбалансів на ринку праці Карпатського регіону України, які поглибилися в умовах соціально-економічної нестабільності, спричиненої повномасштабним вторгненням РФ. Моніторинг структурних показників ринку праці виявив стійкий дефіцит кадрів у сфері технічних та робітничих професій, зокрема серед кваліфікованих працівників з інструментом і робітників з обслуговування та експлуатації устаткування. Водночас спостерігається перенасичення ринку кадрами у сферах адміністративного управління, торгівлі та послуг, що вказує на структурну розбалансованість пропозиції робочої сили. Найбільш критичною ситуація є в Закарпатській і Чернівецькій областях, де рівень навантаження безробітними на вакансії суттєво перевищує середньорегіональні показники.

Водночас скорочення загального рівня безробіття, зафіксоване у 2024 році, не є свідченням економічного оздоровлення, а є наслідком зовнішньої трудової міграції, мобілізації та зниження економічної активності населення. Це актуалізує потребу в терміновому перегляді та адаптації регіональної політики зайнятості, розробці цільових програм професійної переорієнтації населення, поглибленні співпраці між закладами освіти та роботодавцями, а також у створенні умов для відновлення трудового потенціалу регіону.

У довгостроковій перспективі необхідно сформувати системний підхід до подолання структурних диспропорцій на регіональному ринку праці, що передбачає комплексні інституційні, освітні та економічні інтервенції для забезпечення збалансованого розвитку Карпатського регіону та підвищення його стійкості до внутрішніх і зовнішніх викликів.

Список використаних джерел

Михайляк Г. Макроекономічний аналіз ринку праці в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-43>

Пак Н., Фолюш М. Функціонування ринку праці в Україні в умовах війни. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 160-167. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-32>.

Levytska O., Mulska O. Emerging trends in the labour market of Ukraine in terms of global transformations. *Perspectives: Journal on Economic Issues*. 2018. No. 2. pp. 53-70.

Мульська О.П., Левицька О.О., Куцик В.І. Державна політика забезпечення інноваційних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки. *Регіональна економіка*. 2020. № 3 (97). С. 81-90. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-3-9>.

Васильців Т.Г., Іляш О.І, Лупак Р.Л. Проблеми та засоби конвергенції соціальної безпеки в Україні та ЄС. *Бізнес-інформ*. 2018. № 12. С. 8-14.

Бараняк І.Є. Функціонування регіональних ринків праці в умовах формування україно-німецької територіальної міграційної системи. *Ефективна економіка*. 2018. № 11.

Садова У.Я., Левицька О.О., Мульська О.П., Теслюк Р.Т. Стан ринку праці як чинник формування міграційної активності населення. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2019. № 3. С. 5-13.

Мульська О.П. Балансування ринку праці в умовах підвищеної міграційної активності населення. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. № 1 (135). С. 59-65.

Державна служба зайнятості України. URL: <https://dcz.gov.ua/>.

References

Mykhailiak, H. (2024). Macroeconomic analysis of the labor market under war conditions. *Economy and Society*, 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-43>

Pak, N., & Foliush, M. (2023). Functioning of the labor market in Ukraine under war conditions. *Young Scientist*, 4(116), 160–167. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-32>

Levytska, O., & Mulska, O. (2018). Emerging trends in the labour market of Ukraine in terms of global transformations. *Perspectives: Journal on Economic Issues*, 2, 53–70.

Mulska, O. P., Levytska, O. O., & Kutsyk, V. I. (2020). State policy for ensuring innovative forms of employment in the context of digitalization of the economy. *Regional Economy*, 3(97), 81–90. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-3-9>

Vasyłtšiv, T. H., Iliash, O. I., & Lupak, R. L. (2018). Problems and means of convergence of social security in Ukraine and the EU. *Business Inform*, 12, 8–14.

Baranyak, I. Ye. (2018). Functioning of regional labor markets under the formation of the Ukrainian-German territorial migration system. *Effective Economy*, 11.

Sadova, U. Ya., Levytska, O. O., Mulska, O. P., & Tesliuk, R. T. (2019). The state of the labor market as a factor in the formation of population migration activity. *Labour Market and Employment of the Population*, 3, 5–13.

Mulska, O. P. (2019). Balancing the labor market under increased migration activity of the population. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, 1(135), 59–65.

State Employment Service of Ukraine. (n.d.). URL: <https://dcz.gov.ua/>